

4. Шостка А.Н. Эссеистика. — Новоград: Волынская городская типография, 2003. — 124 с.
5. Ерогова А.М. Теория и практика перевода экономических текстов с английского языка. — М.: Издательство «Международные отношения», 1974.
6. Teaching Business English, Oxford University Press
7. Earl W. Stevick Teaching and Learning Languages Cambridge University Press
8. Thomas B.J. Advanced Vocabulary & Idiom Longman 2004
9. Alexander L.G. Right Word Wrong Word Longman 2003

Статтю подано до редакції 16.10.2012 р.

УДК 339.9

О.В. Комендант, канд. екон. наук, асистент кафедри міжнародної економіки КНУ ім. Т. Шевченка

МЕТАФОРИЧНА ПРИРОДА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАТУ В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ. Розглянуто метафоричну природу інтелектуального капіталу в умовах нової економіки з використанням методики Г. Лакофа та М. Джонсона. Визначено основні загальноживані метафори категорії знань.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтелектуальний капітал, знання, метафора, нова економіка, економіка, заснована на знаннях, інформаційне суспільство, світова економіка.

ANNOTATION. Metaphorical nature of knowledge under new economy by means of Metaphorical theory of Lakoff, G. and Johnson, M. are considered. Six main metaphors of knowledge are given.

KEY WORDS: intellectual capital, knowledge, metaphor, skills, new economy, knowledge economy, digital society, global economy.

Постановка наукової проблеми. В сучасному світовому господарстві спостерігається дві тенденції — першою є те, що сучасна економіка розвитку трансформувалась у більшості країн, що розвиваються у економіку, що запровадили неоліберальну модель розвитку, яка передбачає особливу увагу до ендогенних змінних при її аналізі. Друга тенденція проявляється у тому, що на протиположній позиції неокласичної моделі розвитку, де широко запроваджували універсальні принципи та категорії, сучасна неоліберальна модель передбачає врахування так званої «власної специфіки», що в тому числі розкривається шляхом визначення метафоричної природи понять та категорій. В цьому аспекті набуває виняткової актуальності дослідження метафоричної природи інтелектуального капіталу в ситуації запровадження нової економіки.

Взагалі, метафори, як відомо, — це спосіб пізнання реальності людини. Вони вказують на майбутнє, на перспективи розвитку світу і можуть бути застосовані в економічній площині. Метафора поглиблює уявлення про світ в цілому і створює нові гіпотези його функціонування. Сутність і феномен метафор досліджують з часів давньої Греції, ще засновник формальної логіки видатний вчений-

енциклопедист Аристотель розглядав метафору, як результат відношень між двома значеннями слова, яскравим прикладом динаміки в сфері лексичної семантики [9]. За допомогою метафори стає можливим зробити прогнози та передбачення, розставляючи вірні пріоритети надання ваги одним факторам на противагу інших. Використовуючи теорію метафор, що була розроблена американськими вченими Г. Лакофом та М. Джонсоном [4], проаналізуємо загально-вживані метафори, які вбачається можливим використання при описанні інтелектуального капіталу в ситуації запровадження нової економіки.

Виклад основного матеріалу. Для дослідження було обрано роботи відомих вчених дослідників у сфері управління інтелектуальним капіталом: Т. Девенпорта та Л. Прусака, [2] І. Новака та Г. Такеучі [5], Т. Стеварта [6] та Д. Андерсена [1]. Ці роботи було обрано для аналізу через спільний методологічний підхід, що в них використовується, а саме: вчені розглядають інтелектуальний капітал з погляду двох основних базових метафор, що розкривається через категорії знання — «знання як капітал» та «знання як ресурс». З приходом нової економіки поняття інтелектуального капіталу трансформується у гуманний капітал, що займає панівне місце. Виходячи з погляду, що був розроблений Г. Лакофом та М. Джонсоном [4] суспільство постійно використовує метафори для осмислення феноменів світу, структури людського мислення за допомогою створення абстрактних концепцій. Своє дослідження вчені ґрунтують на тому, що метафори є не просто словами чи сполученнями слів, що описують певну сторону схожості об'єктів, а виступають обов'язковою базою для утворення всіх наукових концепцій. Західні вчені запропонували гіпотезу, у відповідності до якої будь-яка образність в речовій діяльності не утворюється в результаті перетворень в структурі значень конкретних слів в процесі їх взаємодії в певних синтаксичних позиціях, як це біло в традиційних теоріях метафор, а початково існує як елемент свідомості, причому метафоричні структури пізнання визначають характер словесного вираження думки та її структуру, що набуває виняткового значення в умовах нової економіки.

Загальна теорія метафоричного мислення Г. Лакофа та М. Джонсоном, що набула всесвітнього визнання базується на трьох основних висновках когнітивної науки:

- ✓ по-перше, розумові здібності людини не мають прямої залежності від стану фізичного тіла;
- ✓ по-друге, процес мислення в більшості випадків керується підсвідомим;
- ✓ по-третє, переважна більшість абстрактних концепцій мають метафоричне підґрунтя [4].

Згідно цієї теорії основою розумової діяльності служать текстові модулі, що дозволяють людині адекватно діяти в оточуючому динамічному світі і усвідомлювати системність своєї особистості та свого буття. На рівні свідомому (рівні мислення та мовної діяльності) здійснюється формування висловлювань з приводу того, що виводить цілісну систему із рівноваги, виникаючи як проблема, що пов'язана з відповідною потребою.

Виходячи з тези про те, що світова економіка трансформується в інформаційне суспільство, яке в свою чергу поступово набуває рис нової економіки, в якій інтелектуальний капітал є основоположним, розглянемо метафоричне підґрунтя

знання — як категорії, що є базовою для інтелектуального капіталу. Дослідження категорії знання будемо будувати виходячи з тези про те, що знання по своїй природі є абстрактним явищем, яке не має чіткого об'єкта в реальному світі. Люди в процесі осмислення використовують метафори переносючи елементи знайомих речей реального світу на поняття знань, для того щоб зробити абстрактне поняття зрозумілішим. Знання само по собі не має чіткої побудови, форму будь-якої структури або розбиття на види чи підвиди здійснюється шляхом метафор. У західній науковій літературі зустрічається теза про те, що знання в дев'яносто п'яти відсотках зі ста будуються на метафоричному мисленні [6].

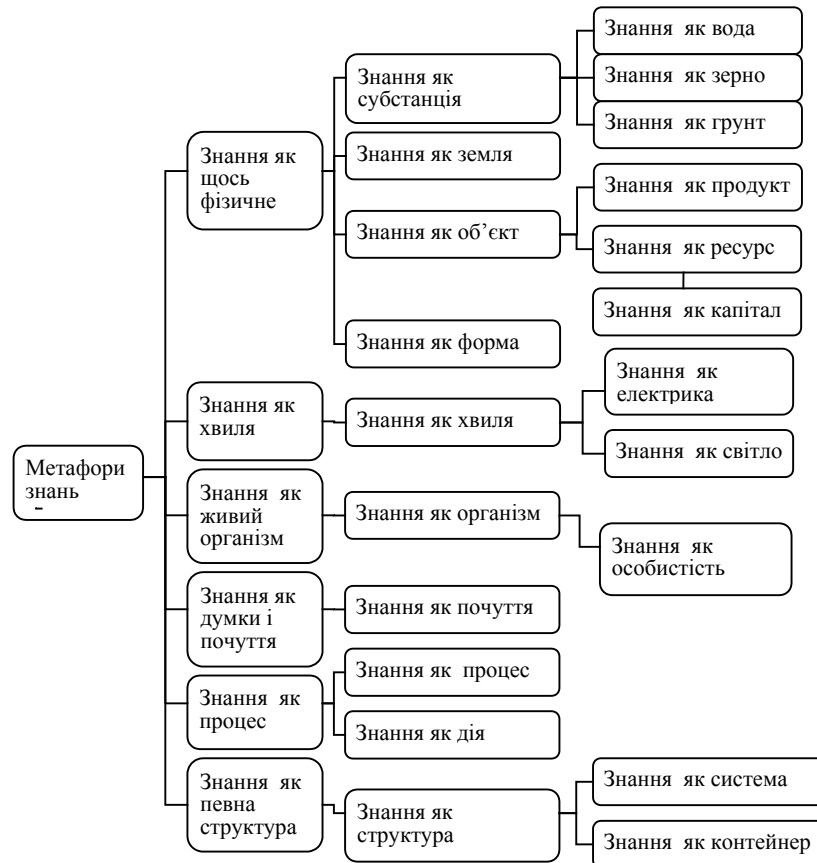

Рис. 1. Види метафор знань [2, 5].

Узагальнивши погляди багатьох західних вчених, пропонуємо три основні метафори, що є загальними та основоположними для всіх досліджень: «знання як організм», «знання як ресурс» та «знання як продукт». У першій формі знання виступає як цілісне складне угруповання, що постійно вдосконалюється та перетворюється. Це збір експериментальних знань. Найбільш поширене висловлювання, щодо цього: «мої знання зростають». Форма «знання як ре-

сурс» підтверджується загальноживаним висловлюванням про «збирання, зберігання та поширення знань». З приходом нової економіки в обхід твердо увійшли словосполучення «виробництво знань», «розповсюдження знань», «обмін знань» та «продаж знань», що розкривають форму знань як продукту.

Найбільш цікавими, з нашої точки зору, з розглянутих нами робіт є дві праці з менеджменту інтелектуального капіталу — «Компанія створена знаннями» британських авторів І. Новака та Г. Такіучі [5] та «Знання, що працюють» американських авторів Т. Девенпорта та Л. Прусака [2]. Автори обох праць пропонують надзвичайно цікавий підхід до визначення природи знань. Обидві праці наводять велику кількість різноманітних метафор, і певною мірою пересікаються у поглядах, з нашої точки зору може бути дещо структурованими до шести ключових метафор, на яких базується всі знання (рис. 1).

Метафора «знання як щось фізичне» є ключовою в обох розглянутих роботах. Вона розглядає знання з точки зору основних цілей фізичного світу предметів, об'єктів та форм. В обох працях знання розглядають як змінну, мінливу нестабільну величину, що ґрунтується на метафоричному перенесенні знань у субстанцію підкреслюючи, що знання мають спадковий характер — «знання як земля» [2, с. 5].

Знання можуть бути розміщені, переміщені та розміняні — «знання як об'єкт» [5, с. 81]. Знання можуть бути трансформовані та перетворені — «знання як форма» [5, с. 85]. Джерелом їх в цьому випадку виступають об'єкти в їх фізичній формі. «Знання як ресурс» наступна ідея, що зустрічається в обох роботах, коли розглядають знання з позицій їх використання як активів [2, с. 5] та акцій [2, с. 6] для створення економічних благ. І останнім видом виділено «знання як капітал», який окрім того, що має майже всі характеристики інших видів може ще й інвестуватись, бути оціненим, і мати свій рівень дохідності.

Виокремлені метафори можуть бути структуровані по іншому, залежно від обраного критерію, наприклад: сходженням та підпорядкуванням: від фізичного до абстрактного, від матеріального до нематеріального та від статичного до динамічного (рис. 2).

Наступною метафорою є «знання як хвиля». Повсякденне життя людини, незалежно від виду її професійної діяльності, тісно пов'язане з різноманітними видами хвиль — електромагнітними, тепловими, світловими та ін., що постійно оточують людську діяльність. У більшості випадків вони є невидимими і невідчутними. Вчені побачили, що хвилі і знання мають багато спільних характеристик. У процесі дослідження і опису знання та хвиль вчені користуються одними й тими ж дієсловами: створювати, генерувати, збільшувати, розвивати, поширювати і т.д. Широко вживаними фразами, що використовуються в контексті знань як хвиль є: «... вплив нових інформаційних технологій...», «підвищення генерації знань» [2, с. 18], «...знання перш все мають розвивати в середині підприємства...» [5, с. 84]. Метафора про живий організм підкреслює такі характеристики, як активні можливості та динамізм знань. У роботі Т. Девенпорта та Л. Прусака знання існують, живуть, розвиваються, переміщуються [2, с. 5, 7]. В праці І. Новака та Г. Такіучі підкреслено, що «більшість наших знань — це плоди нашої цілеспрямованої діяльності в світі.» , також сказано, що формальні і неформальні знання постійно взаємодіють між собою і не існує повторів в ко-

жний певний момент часу. Знання можна порівняти з живим організмом, що може вільно думати» [5, с. 84]. Т.Давенпортом та Л.Прусаком вводиться метафора «знання як особистість», що може працювати, судити, управляти [2, с. 10]. Таж сама ідея є і у І. Новака та Г. Такіучі, коли вони говорять про знання як про соціальне явище.

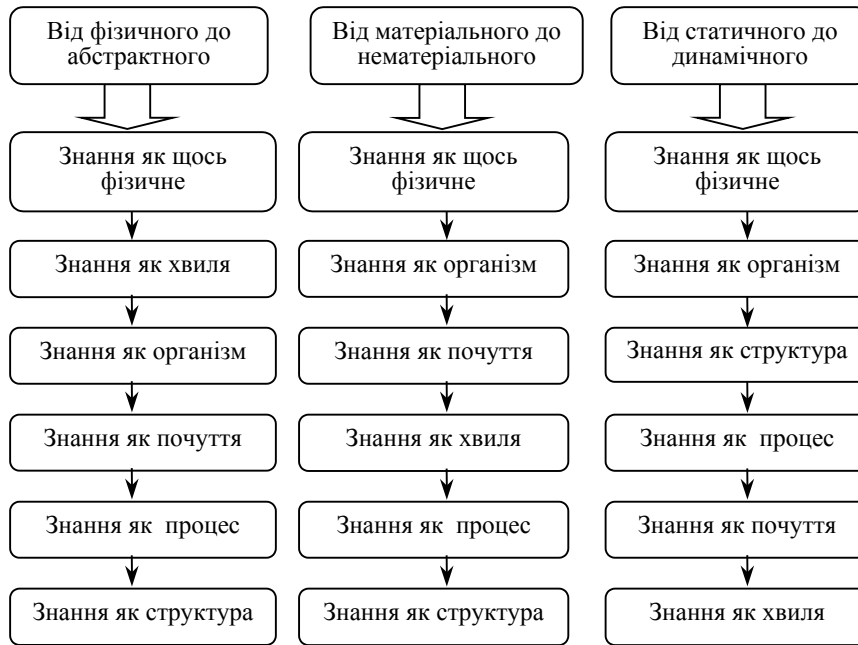

Рис. 2. Підпорядкованість метафор Т.Девенпорта та Л.Прусак та І.Новака та Г.Такеучі залежно від обраного критерію [2, 5].

Таблиця 1

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОГЛЯДІВ Т.ДЕВЕНПОРТА ТА Л.ПРУСАКА ТА І.НОВАКА ТА Г.ТАКЕУЧІ, % [2,5].

	Т.Девенпорт & Л.Прусак	І.Новак & Г.Такеучі.
«Знання як щось фізичне»	59	29
«Знання як хвиля»	1	1
«Знання як організм»	25	7
«Знання як почуття»	2	31
«Знання як процес»	2	23
«Знання як структура»	6	4
інші	5	5

Група метафор під назвою «знання це думки і почуття» насправді ще менш осяжною ніж попередня, але є з нашої точки зору є чи найбільш реальною, оскільки фізичний та духовний життєвий досвід почуттів, ідей, думок завжди використовується для осмислення нематеріальної природи. Класичне розділення на формальні і неформальні знання будується саме на цій метафорі. Думки, за своєю суттю, є суб'єктивними і індивідуальними, що зазвичай, дуже складно оприлюднити, виразити, передати. «В японській культурі існує глибоке переконання у «мовчазній природі знань», що докорінно відрізняється від бачення західного світу» [5, с. 21]. Виділення саме цієї характеристики є результатом всієї японської філософської традиції, де декартовський поділ на об'єкт і суб'єкт не так сильно вкоренився як в західній філософії.

Метафора «знання як процес» акцентує увагу на динамічній природі знань і є головною ідеєю роботи «Компанія створена знаннями» І.Новака та Г.Такеучі, де «знання — динамічний людський процес обґрунтування персональної точки зору на противагу правді» [5, с. 58]. Особливий інтерес ця гіпотеза отримує з точки зору нейробіології, яка показує, що думки — це потоки хімічних речовин в корі головного мозку [8] — фізичний процес. Іншою гранню даної метафори є «знання як дія, що еволюціонує», яка також в свою чергу підкреслює динамічну природу знання.

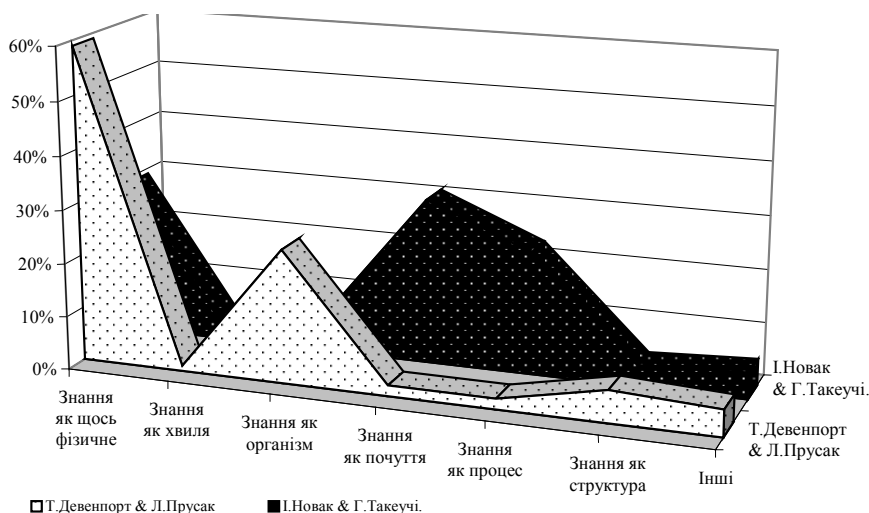

Рис. 3. Порівняльна характеристика поглядів Т. Девенпорта та Л. Прусаса та І. Новака та Г. Такеучі [2, 5].

Остання, шоста метафора є найбільш абстрактною і використовується для посилення ідеї, про те, що знання складається з елементів, що можуть бути упорядковані відповідним чином. Ось, що з цього приводу написали Т. Девенпорта та Л. Прусаса «...знання лиш створюють каркас, основу для еволюціонування та об'єднання нового життєвого досвіду та інформації... Знання — це певна структура, що дозволяє зберігати щось» [2, с. 5]. Автори притримуються ідеї

про «знання як контейнер», тобто певний зберігач інформації. В інших джерелах говориться про знання — як систему, що складається з певних когнітивних елементів.

Епістемологічна різниця в поглядах досліджуваних авторів полягає у їхньому концептуальному баченні знання як такого (рис .2). Основною різницею в поглядах можна зазначити те, що американські автори виділяють одну основну метафору «знання як щось фізичне», а інші розглядаються як допоміжні. У британських дослідників структура знань інша, а саме: основними є три метафори: «знання як щось фізичне», «знання як хвиля»; «знання як думки і почуття»; та «знання як процес» (табл. 1).

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Таким чином, метафоричне підґрунтя в представленні знання, яке є основою інтелектуального капіталу, безумовно існує і впливає на сприйняття його людиною. Виходячи з того, що рушійними силами змін інформаційного суспільства на нову економіку, виступили більш активне використання знань в економічній діяльності, підвищення ролі інтелектуального капіталу та зростання глобалізаційних процесів в міжнародних економічних відносинах, визначення глибинної суті нових категорії набуло нового змісту. В свою чергу інтенсифікація використання інтелектуального капіталу була спричинена революцією в інформаційно — технологічному секторі та швидким темпом технологічних змін і відповідною появою нових категорій. Дослідження показало, що категорія знання та інтелектуальний капітал, не є поняттям, що мають чітко окреслені межі, вони розвиваються і вдосконалюються в залежності від потреб часу та суспільства. Найбільш широкоживаним поняттям з використанням категорії «знання» є словосполучення «розповсюдження знань». Англomовна література розкриває це поняття через термін «proliferation of knowledge», що краще передає глибину значення розповсюдження, оскільки підкреслює значимість поширення, шляхом створення нового за допомогою складових старого. Категорія нової економіки або «економіки, заснованої на знаннях», відповідно також має метафоричну природу і засновується, на наш погляд, на двох основних метафорах знань: «знання як ресурс» та «знання як капітал». Метафори «знання як ресурс» та «знання як капітал» розкриваються через основні характеристики ресурсу та капіталу, до яких звикли у економічній думці, а саме: «накопичення капіталу», «оцінка ресурсів», «акумуляція додаткового капіталу», «зміна ресурсу» та інше. Безумовно, однієї домінуючої метафори для тлумачення як категорії інтелектуальний капітал так і для нової економіки не існує і не може бути через багатогранність та неосяжність їх природи.

Література

1. Andriessen, D. (2004), *Making Sense of Intellectual Capital*, Elsevier Butterworth Heinemann, Boston.
2. Davenport, T.H. and Prusak, L. (2000), *Working Knowledge*. Harvard Business School, Press, Boston.
3. Lakoff, G. and Johnson, M. (1999), *Philosophy in the flesh*, Basic Books, New York.
4. Lakoff, G. and Johnson, M. (1980), *Metaphors we live by*, The University of Chicago Press, Chicago.

5. Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995), *The Knowledge-Creating Company*. Oxford University Press, Oxford.
6. Stewart, T. A. (2001), *The wealth of knowledge: intellectual capital and the twenty-first century organization*, Doubleday/Currency, New York.
7. <http://www.isu.org.ua/about>
8. <http://serendip.brynmawr.edu/exchange/node/412>
9. Aristotle's Rhetoric. Stanford encyclopedia of Philosophy. — Режим доступу: <http://plato.stanford.edu/entries/aristotle-rhetoric/>

Статтю подано до редакції 22.10.2012 р.

УДК 371.015.3

Л. О. Случайна, канд. політ. наук, доц.
кафедри іноземних мов факультету МЕіМ,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСЦИПЛІНИ «ДІЛОВА ІНОЗЕМНА МОВА» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

АНОТАЦІЯ. У статті здійснено аналіз складових культурологічного потенціалу дисципліни «Ділова іноземна мова», поглядів українських та зарубіжних науковців щодо їх систематизації; на основі матеріалів, викладених у статті, запропоновано рекомендації щодо реалізації культурологічного потенціалу у підготовці майбутніх фахівців з міжнародної економіки і менеджменту.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: принцип культурологічності навчання, культурологічний потенціал ділової іноземної мови, рекомендації щодо шляхів реалізації складових культурологічного потенціалу.

АННОТАЦИЯ. В статье даётся анализ компонентов культурологического потенциала дисциплины «Иностранный язык для делового общения», взглядов украинских и зарубежных научных деятелей, касающихся их систематизации; на основе материалов, изложенных в статье, предлагаются рекомендации по реализации культурологического потенциала в подготовке будущих специалистов международной экономики и менеджмента.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: принцип культурологичности обучения, культурологический потенциал иностранного языка для делового общения, рекомендации по реализации культурологического потенциала.

ABSTRACT. The article contains the analysis of the components of Business English cultural potential, the views of Ukrainian and foreign experts as to their systematization and practical strategies to develop communicative and multicultural language competencies of students specializing in international economics and management.

KEY WORDS: cultural principle of teaching Business English, components of cultural potential of Business English, practical strategies of cultural potential uses.

У світлі сучасної тенденції гуманітаризації і гуманізації освіти надзвичайної актуальності набуває питання розгляду освіти у контексті культури. Кардинальні зміни в економічній ситуації в Україні, перехід до ринкової економіки ви-